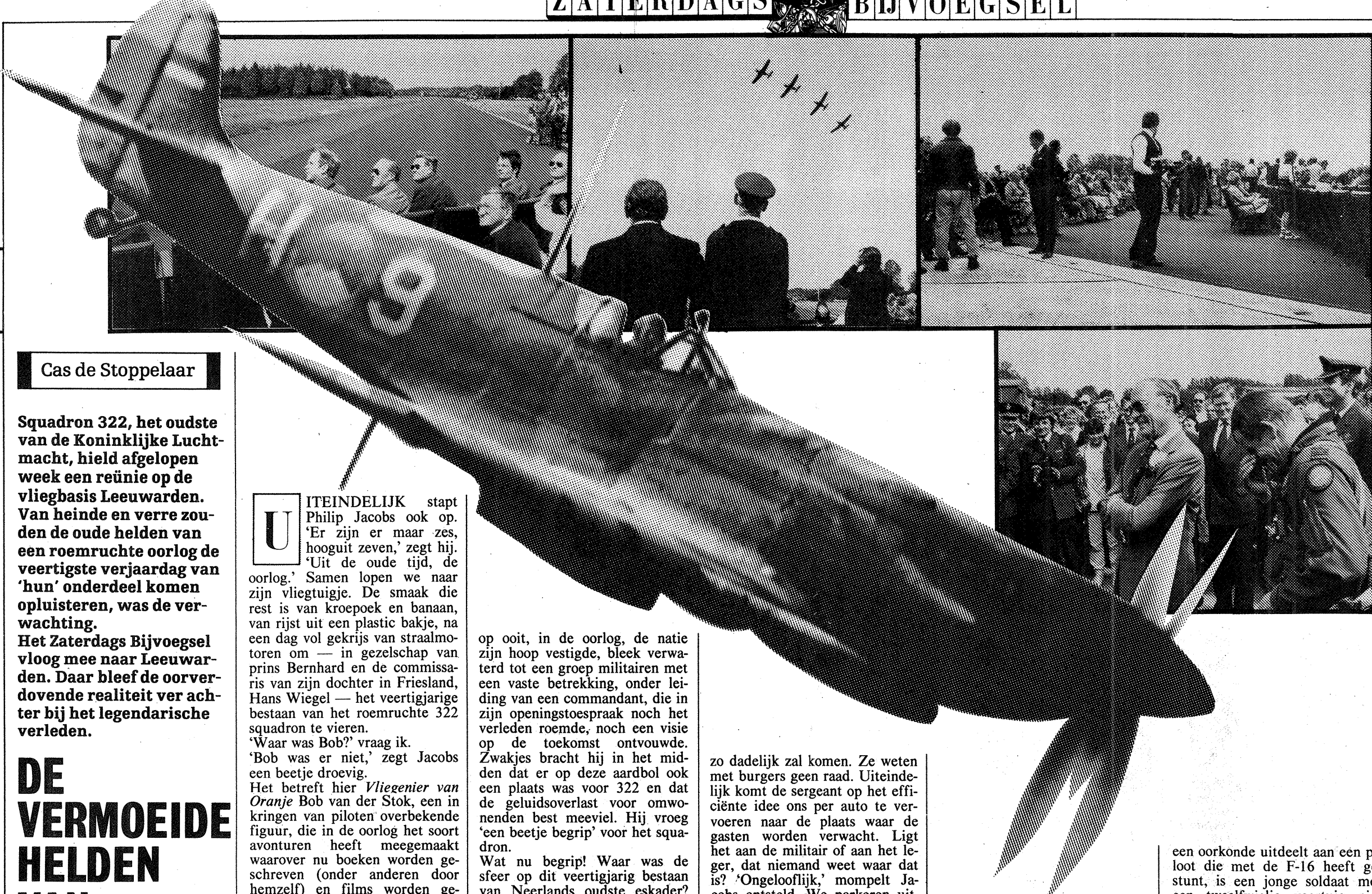

FOTO ANP

Cas de Stoppelaar

Squadron 322, het oudste van de Koninklijke Luchtmacht, hield afgelopen week een reünie op de vliegbasis Leeuwarden. Van heinde en verre zouden de oude helden van een roemruchte oorlog de veertigste verjaardag van 'hun' onderdeel komen opluisteren, was de verwachting. Het Zaterdag Bijvoegsel vloog mee naar Leeuwarden. Daar bleef de oorverdovende realiteit ver achter bij het legendarische verleden.

DE VERMOEIDE HELDEN VAN SQUADRON DRIE TWEE TWEE

UITEINDELIJK stapt Philip Jacobs ook op. 'Er zijn er maar zes, hooguit zeven,' zegt hij. 'Uit de oude tijd, de oorlog.' Samen lopen we naar zijn vliegtuigje. De smaak die rest is van kroepoek en banaan, van rijst uit een plastic bakje, na een dag vol gekrijs van straalmotoren om — in gezelschap van prins Bernhard en de commissaris van zijn dochter in Friesland, Hans Wiegel — het veertigjarige bestaan van het roemruchte 322 squadron te vieren.

'Waar was Bob?' vraag ik. 'Bob was er niet,' zegt Jacobs een beetje droevig. Het betreft hier *Vliegenier van Oranje* Bob van der Stok, een in kringen van piloten overbekende figuur, die in de oorlog het soort avonturen heeft meegemaakt waarover nu boeken worden geschreven (onder anderen door hemzelf) en films worden gemaakt. Hij ontsnapte als een van drie overlevenden uit het beruchte krijgsgevangenkamp *Stalag Luft III*, werd begin 1945 commandant van het 322-eskader en vestigde zich na de oorlog als arts op Hawaii.

'En Eric?' 'Eric heeft het ook laten afweten,' zegt Jacobs. Dit is *Soldaat van Oranje* Eric Hazelhoff Roelfzema. Ook niet van de partij. 'Van Arkel was er wel,' voegt hij er aan toe. Jan van Arkel is ook zo'n ouwe piloot, die zijn Spitfire tot ongekende prestaties wist aan te voeren. Hij was één der mannen die van 1943 tot 1945 tot de vaste kern van het squadron behoorde. Hoeveel moffen die niet uit de lucht heeft geschoten! Samen met zijn maten bood hij weerstand aan de Flak, de Focke Wulf en aan de V-1, de *Doodle Bugs*, die zoemend over Holland gingen en Londen tot doelwit hadden. Het 322 squadron had een belangrijke taak te uit de weg te ruimen. Een ongehoord dappere truc was om me je 'Spit' langs een V-1 te vliegen en met je vleugeltip het toestel een zet te geven zodat zijn girotollen onklaar raakten. Brullend dook zo'n gevaarte dan de Noordzee in.

Jan Flinterman was er ook. Met rode konen na een lang leven buiten én in de mess stond hij op het wonderige platform te drinken en te praten met Robbie Wijting, oud-commandant van Squadron 322, die het tot voorzitter van het College chefs van staven heeft gebracht. Een belangrijke gast. 'Zag je me praten met Wijting?' vraagt Jacobs. 'Dat was hem nou. Met die scheiding in het midden.' Er waren er zes, hooguit zeven uit de roemrijke jaren van weleer. Geen diner op blank damast, sommigen der jongere aanwezigen droegen zelfs geen das, er werden geen liederen gezongen. Het was een vlak soort samenzijn, een kille vertoning in hangar twee van de vliegbasis Leeuwarden. Het squadron waar-

op ooit, in de oorlog, de natie zijn hoop vestigde, bleek verwaterd tot een groep militairen met een vaste betrekking, onder leiding van een commandant, die in zijn openingstoespraak noch het verleden roemde, noch een visie op de toekomst ontvouwde. Zwakjes bracht hij in het midden dat er op deze aardbol ook een plaats was voor 322 en dat de geluidsoverlast voor omwonenden best meeviel. Hij vroeg 'een beetje begrip' voor het squadron.

Wat nu begrip! Waar was de sfeer op dit veertigjarig bestaan van Neerlands oudste eskader? Waar waren de mannen? Die redders der natie, die Engelandvaarders, bestaan ze alleen op papier? Samen met de apotheker uit het Rotterdamse Eudokia-ziekenhuis, Philips Jacobs, vlieg ik in een *Piper Warrior II*, (een te heldhaftige naam voor 'n vliegtuig dat je zo ongeveer kunt optillen) van Rotterdam naar de plaats van samenkomst. Jacobs was bewapeningsmonteur in 322 van 1943 tot 1945. Hij zit bij achter de knuppel. 'Kijk, Gouda!' roept hij. 'Lelystad! Leeuwarden!' Even voor de landing raken we verzeild in een oefenvlucht van een stuntteam in oude Fokkers. De oranjeleuige toestellen scheuren om ons heen en Jacobs zet wat zenuwachtig zijn kistje op de baan. We taxien naar het platform en parkeren de *Warrior II* tussen een F-15, een monster vol bommen en motoren, en een dreigende mug die wat later steekbereid door de wolken zal gillen en luistert naar de naam F-16.

Deze jongste aanwinst van onze luchtmacht dient ter vervanging van de Starfighter F-104, die mij groter en indrukwekkender lijkt, maar waarover kenners meewarig het hoofd schudden. Wij zijn door de lucht gekomen en dat brengt de vliegbasis in lichte paniek. 'Wat komt u doen?' vraagt een donkergekleurde soldaat met kroeshaar. 'Voor het lustrum,' zegt Jacobs, met iets van een reünistengezicht op. 'Waar staat uw auto dan geparkeerd?' vraagt de militair verbaasd. 'Ik ben per vliegtuig,' zegt Jacobs. Zijn toon wordt niet zozeer scherper, als wel verbaasder. 'Zoals vroeger,' voeg ik er stout aan toe. Wij worden voorlopig ingedeeld bij de probleemgevallen, onder leiding van een sergeant die weinig vuurkracht lijkt te ontwikkelen. De manschappen zijn geheel ingesteld op het arriveren van de *Royal Flight*, waarmee de prins

zo dadelijk zal komen. Ze weten met burgers geen raad. Uiteindelijk komt de sergeant op het efficiënte idee ons per auto te vervoeren naar de plaats waar de gasten worden verwacht. Licht het aan de militair of aan het leger, dat niemand weet waar dat is? 'Ongeloflijk,' mompelt Jacobs ontduldzaam. We parkeren uiteindelijk op een stukje asfalt in de buurt van hangar-2, waar een kapitein ons donderend wegbuldert: het betreft hier de parkeerplaats van een VIP. Wie of wat blijft in het ongewisse.

A CH, HET is niet de bedoeling onaardig te doen. Iedereen doet erg zijn best en welgemeend nemen we plaats, in de reukschaduw van Zijne Koninklijke Hoogheid en commissaris Wiegel. Beiden zullen opgewekt keuvelend de verdere dag onafscheidelijk blijven. Het is echter nu nog geen tijd voor een borrel, want de commandant van het eskader, majoor Krecthing, neemt het woord en vermeldt de reden van deze bijeenkomst. Het 322-eskader is het oudste luchtmacht-eskader van Nederland, het heeft al veertig jaar standgehouden. De majoor wordt in zijn exposé gehinderd door het rondzingen van zowel de geluidsinstallatie als de mascotte van het squadron: sergeant der eerste klasse Polly Grey, een roodstaartpegaai die in zijn kooi naast het spreekgestoelte rondtuimelt en een lustig gefluit uitstoot.

Heel verstaanbaar echter is 's majoors bede: 'Wilt u daar rechts wat stiller zijn, ja!' Hij rept niet, of nauwelijks, over de geschiedenis van het eskader: de oprichting van het No. 322 (Dutch) Squadron RAF op 12 juni 1943 in Woodvale, Engeland uit het No. 167 Squadron en de persoonlijke inzet van prins Bernhard om het zover te laten komen. Onvermeld laat hij de voorafgaande periode in Dan Y Graig, het squadron van *Charlie Orange*. Geen woord over de tijd van actie vanaf Hawkinge, vanwaar druk naar het vasteland werd gevlogen. De dood van Plesman, van De Neve, van Maier die zich in een V 1 verlikte en vele anderen die 'het hoogste offer' brachten, blijven ongenoemd — net zoals de politieke acties in Indonesië na de oorlog.

Na de toespraak van de majoor vindt de onthulling plaats van een schilderij, een munitiezuze studie van een F-16 in blauwen en grijzen, waarbij de kunstenaar, vooral de wapenlast dramatisch toon spreidt. De prins klapt, want hij houdt van 'zijn' squadron.

We vertreden ons buiten, waar zich aan de horizon de vliegshow ontvouwt. In een stijve buis zitten de hoogwaardigheidsbekleders te drinken uit kleine glaasjes. 'Obers reppen zich met flapperende messasjes door het gras, er wordt een geluidswagen aangereden die commentaar geeft: net zo onverstaanbaar als de majoor binnen, wegens het gedonder van tientallen straalmotoren. De hele dag verloopt eigenlijk onverstaanbaar. Zelfs als de prins

een oorkonde uitdeelt aan een piloot die met de F-16 heeft gestunt, is een jonge soldaat met een twaalfwielig voertuig niet van zins zijn startpogingen te staken.

Mannen als Van Arkel, Flinterman en Wijting staan met hun rug naar het gevlug. Wie door gordijnen van lood boven Frankrijk heeft gevlogen, wie noodgedwongen laag over het water heeft gescheerd vlak boven de golven waarin sommigen van zijn maten voorgoed verdwenen, wie ooit met een doorzeefde staart op het nippertje de basis heeft bereikt, zo iemand is niet geïnteresseerd in wat risicoloos gestoeit met een vliegtuigje.

Een mooi meisje met een witte hoed zoals op Ascot wordt gedragen, is daarentegen één en al aandacht; bij een overscherende straaljager ontsnapt haar een cowboykreet. Haar vriend plant wijdbeens zijn hakken in het gras en zegt met kennersblik: 'Die

knaap heb gewoon een verrek knap drukpak aan.' Een helikopter voert tot slot een redding uit en maakt zoveel wind dat het jeneverglas van mijn buurman op slag wordt geleegd. Later op de avond schiet ik Jan Flinterman aan. 'Die oorlog, daar ging het om,' zeg ik. 'Dit hier is flauwekul. Een beetje rondvliegen, daar zit geen spanning in. Een leger bestaat om te vechten, en als er niet gevochten wordt bestaat het niet. Die oorlog was leuk voor jullie, nu is het afgelopen. Kijk maar rond.'

Flinterman wordt wat opgewonden. 'Zal ik jou wat vertellen? Ik deed het in m'n broek! Het was een vak! Het was geen grap! We waren doodsbang, zeker als je nog op de grond zat en de start vijf minuten werd uitgesteld.' 'Alles goed en wel,' werp ik tegen, 'maar iets wordt pas écht leuk als het menens is. Bergklimmen is pas de moeie waard als je ook werkelijk dood kan vallen. Daarom doen mensen het.' 'Jij bent een romanticus,' zegt Flinterman. 'De realiteit was dat we vlogen en vochten - we waren professionals.' Hij wendt zich af want hij moet een boek signeren. Bernhard staat er al in, Wijting ook, evenals Van Arkel. 'Een beroemde groep,' zegt de verzamelaar content. Hij sluipt verder naar de volgende zestig-plusser.

Na de wervelende show is het tijd voor de receptie. De dag is dan niet meer te redden. Nu hadden de toespraken moeten komen bij het diner, nu had de oudste piloot over vroeger moeten vertellen. Dit was het moment geweest waarop een aantal Engelse collega's het feest hadden moeten opluisteren met een parachutesprong boven op een feesttent. Niets van dit alles. Een combo speelt harmonica-muziek. Er zijn parasols en er is gebabel. Het is als een bruiloft waarop het bruidspaar ontbreekt.

JACOBS en ik schepen ons in voor de terugreis. Vrij Nederland schuift onder ons door. Het gebrul van de motor maakt dat we beiden kunnen zwijgen. Waar zijn de Messerschmitts? Een los boutje aan het dashboard resonanceert, en het lijkt de maat aan te geven voor het Spitfire- lied, dat sinds lang niet meer is gezongen:

A Spitfire-pilot lays dying and whilst on the grass he did lie to those who were standing around him his last dying words he did say: Take the conrods out of my body Take the pistons out of my brain Take the crankcase out of my stomach And assemble the engine again.

FOTO'S CAS DE STOPPELAAR

SIEGFRIED WOLDHEK

DEMASQUÉ VAN BELGIË

vervolg van pagina 1

verleden vaak moeten slikken dat binnenlandse programma's van zijn hand niet, of te laat dan wel verminkt 'op de antenne' gingen. Zijn 35-jarige carrière kenmerkt zich door een verbeten strijd tegen de heersers van het omroepmonopolie.

Kleurloos brouwsel

'De BRT vindt dat objectiviteit gelijk is aan de som van alle subjectiviteiten, oftewel een klein kleurloos brouwsel. Ik ben het daarmee niet eens. Ik geloof dat het streven naar objectiviteit inhoudt dat je elke strekking benadert met de bedoeling die strekking goed te laten overkomen. Maar als je dat in het BRT-milie doet heb je altijd botsingen. Die heb ik dan ook ruimschoots gehad,' zegt De Wilde glimlachend. Meteen daarop zeer ernstig: 'Het

is nu zover gekomen in dit huis dat men lid van een politieke partij moet zijn om promotie te kunnen maken. Ikzelf ben daarvan het beste bewijs: al mijn collega's van vroeger zijn in de hiërarchie omhooggeschoten, maar ik maak nog steeds programma's. Dat komt omdat ik niet door een politieke partij word gesteund en omdat een partij mij nooit heeft aangesproken. Ik heb daar verder geen spijt van. 'Waar ik wel spijt van heb is dat ik de actualiteit heb verlaten. Zonder direct verwijten te willen maken aan mijn collega's zou ik graag een tv-onderzoek willen doen naar de aspecten van de werkloosheid. Ik vind dat we ons in dit land te gemakkelijk neerleggen bij die gesel van de werkloosheid. Ik bespeur een zekere teloofgang van de revolutionaire geest en dat maakt me kregelig. Té vaak denk ik bij het kijken

naar actualiteitenprogramma's: verdomme, had ik dat maar gemaakt!' 'Maar wat er ook verder gebeurt, ik zal per se blijven werken voor het grote publiek, dat is mijn instelling. De elite, die twee à drie procent van de bevolking, bezit zelf wel de middelen om aan informatie te komen, maar het grote publiek bezit die niet. Ik geloof dus dat er in de eerste plaats gewerkt moet worden voor diegenen die die middelen niet bezitten. Zij moeten in de eerste plaats inzicht krijgen in wat er allemaal boven hun hoofd en achter hun rug om is gebeurd. Daarom zijn de programma's over de oorlog voor velen een openbaring geworden en wel in die zin van: potverdorie, wat was er veel waarvan we niks wisten!' 'Ik ben een overtuigde tegenstander van alles wat met oorlog en wapenproductie te maken heeft.

Toen, in 1940, was ik 16 jaar oud. Wij hebben als dienstplichtige kinderen veel te snel, veel te cru, de slechte zijde van de oorlog meegemaakt. Het niet-helddom. In Komen zagen we paarden die verscheurd waren, soldaten met de buik opengebarsten. Met het bombardement van Mechelen in 1944 heeft dat mijn afkeer verzekerd.

Doodsangst

'Ik heb een oorlog meegemaakt waarin geen helden bestonden, alleen de doodsangst. En ik zal proberen met alle middelen die ik heb, het cruce van die oorlog op de antenne te krijgen. In de hoop dat de jongeren die de programma's gaan zien en die de oorlog niet hebben meegemaakt, daar een even grote natuurlijke afkeer van krijgen als ik.'

HET CLICHÉ